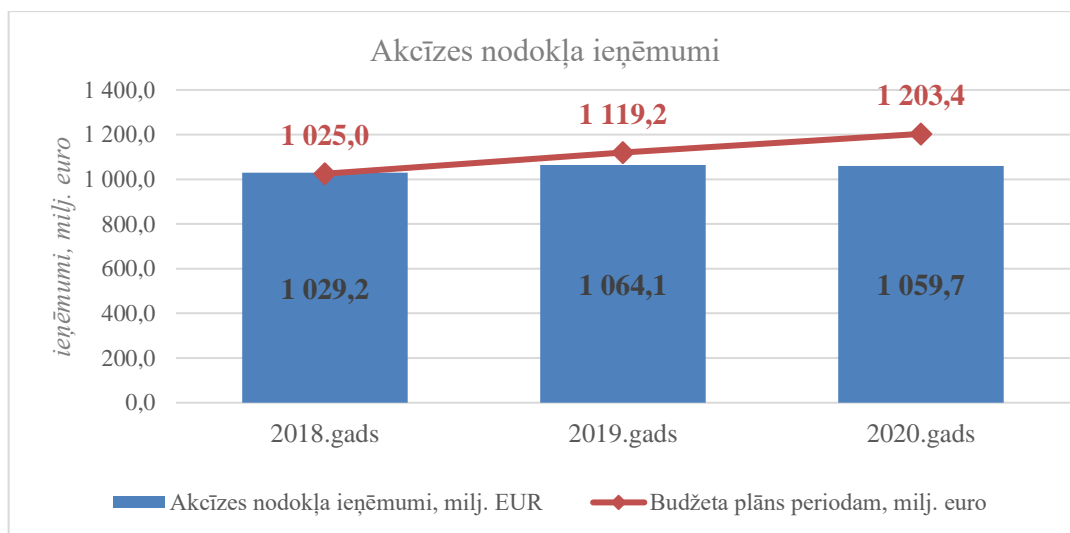

Akcīzes preču aprīte 2020. gadā

➤ Akcīzes nodokļa ieņēmumi

Akcīzes nodokļa ieņēmumi ir būtisks valsts kopbudžeta ieņēmumu avots, jo sastāda 11% no kopējiem nodokļu ieņēmumiem valsts budžetā. Akcīzes nodokļa ieņēmumi 2020. gadā ir 1,06 miljardi EUR, kas ir par 4,4 miljoniem mazāk nekā 2019. gadā (skat. 1.attēlu). 2020. gada ieņēmumu plāns izpildīts par 88,1 %.

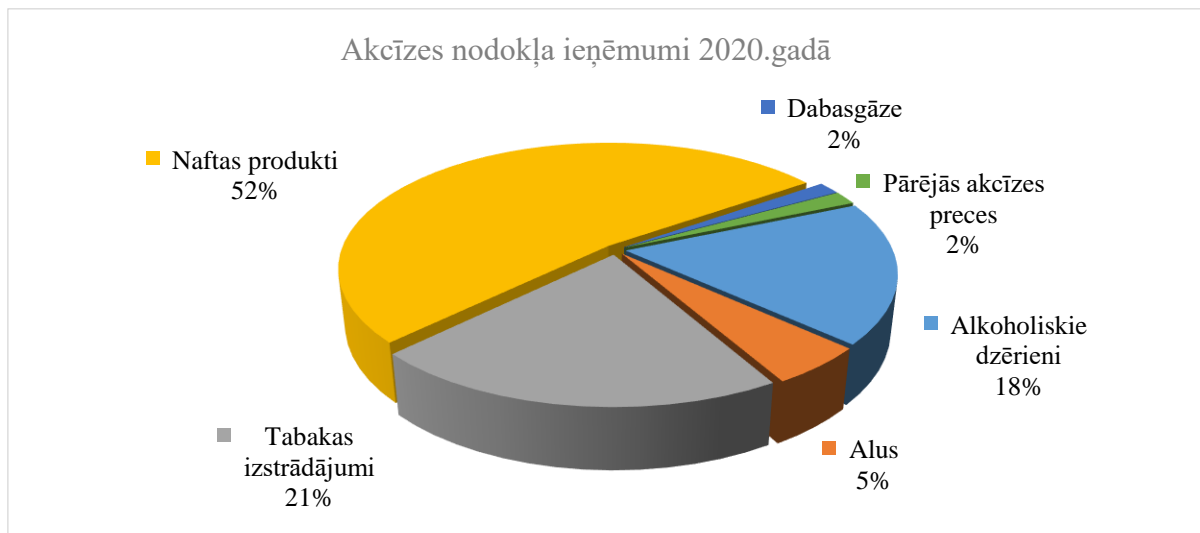
1.attēls

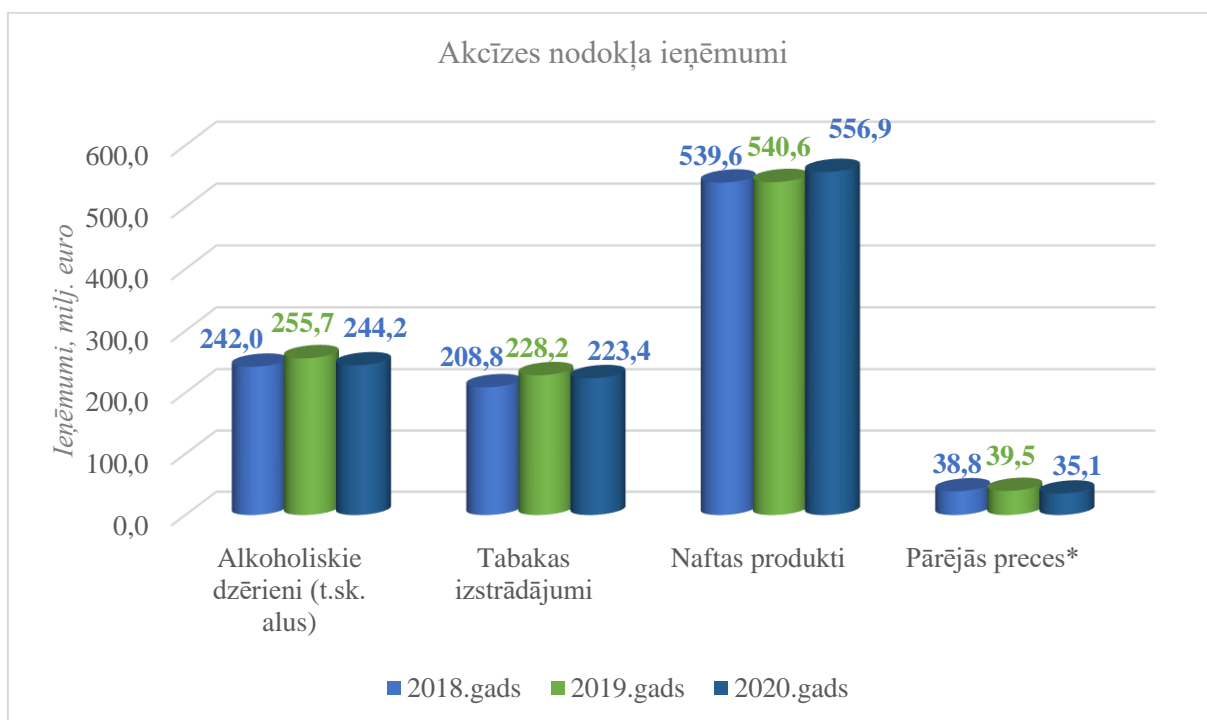
Būtisku ietekmi uz akcīzes nodokļa ieņēmumiem radīja ārkārtējās situācijas izsludināšana un pieņemtie ierobežojumi saistībā ar Covid-19 izplatības ierobežošanu, tai skaitā iedzīvotāju pārvietošanās ierobežojumi, daļēji slēdzot robežas starp dalībvalstīm. Minētie ierobežojumi ievērojami ietekmē valsts ekonomikas attīstību, patērētāju pirktspēju, kā arī uz pāris mēnešiem pilnībā apturēja tirdzniecību Latvijas-Igaunijas pierobežā, tādējādi samazinot arī valsts budžeta ieņēmumus.

2020. gadā akcīzes nodokļa ieņēmumus ietekmēja arī akcīzes nodokļa likmju izmaiņas praktiski visām harmonizētajām akcīzes precēm un nodokļa likmju diference ar kaimiņvalstīm (Lietuva, Igaunija u.c.), kurās saistībā ar Covid-19 izraisīto krīzi veica izmaiņas akcīzes nodokļa politikā, piemēram Igaunijā uz diviem gadiem tika samazināta akcīzes nodokļa likme dīzeļdegvielai.

2020. gada 1. janvārī akcīzes nodokļa likmes tika palielinātas tabakas izstrādājumiem (neskaitot cigaretes) un naftas produktiem. 2020. gada 1. martā mainījās arī likmes alkoholiskajiem dzērieniem, nosakot mērenu likmju kāpumu, īpaši pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem (+5%), kas ir visienesīgākā alkoholisko dzērienu grupa akcīzes nodokļa ieņēmumu ziņā, vienlaikus saglabājot pozitīvu likmju diferenci starp Latviju un Igauniju. Ar 2020. gada 1. maiju tika atcelts akcīzes nodokļa atbrīvojums dabasgāzei, *kuru izmanto par kurināmo ar rūpniecisko ražošanu saistītos procesos, lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību apkurināšanai un rūpniecisko māļputnu novietņu un inkubatoru siltumapgādei*, un tika noteikta samazināta akcīzes nodokļa likme.

Akcīzes nodokļa ieņēmumu struktūrā vislielākais īpatsvars ir akcīzes nodoklim par naftas produktiem – 2020. gadā tas veido 52 % no visiem akcīzes nodokļa ieņēmumiem, tālāk seko ieņēmumi par alkoholiskajiem dzērieniem (t.sk. alu) – 23% un par tabakas izstrādājumiem – 21% (skat. 2.attēlu).

*Pārējās preces – kafija, bezalkoholiskie dzērieni, elektroniskajās cigaretēs izmantojamie šķidrums, dabasgāze

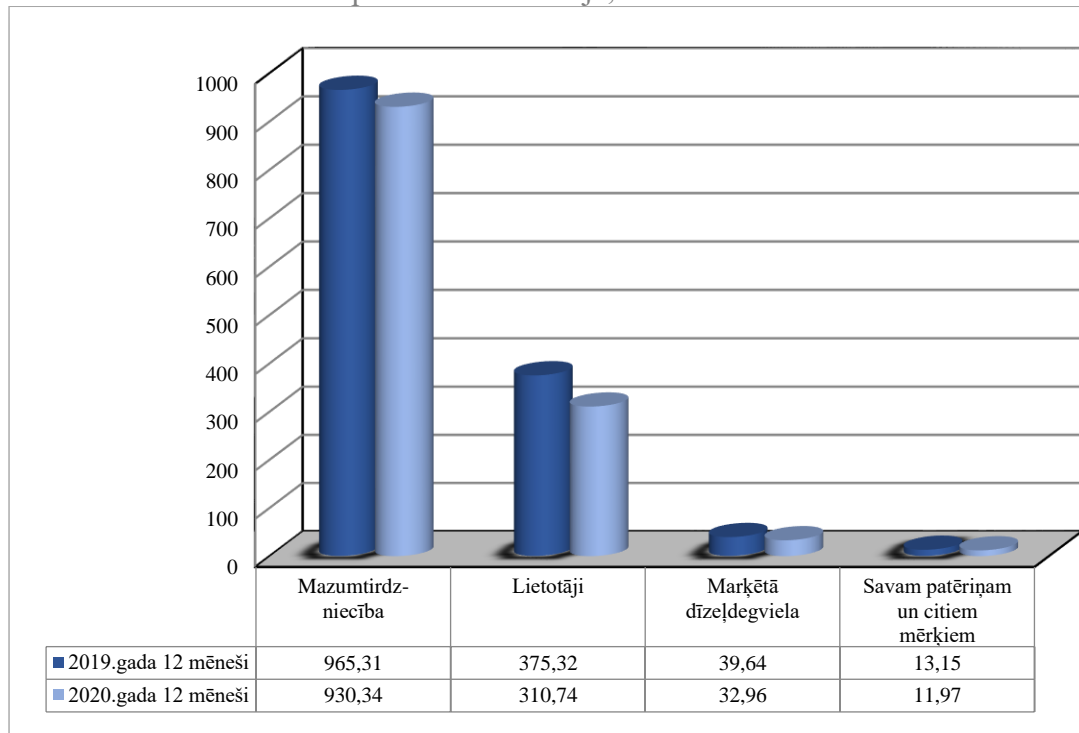
2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gada attiecīgo periodu, akcīzes nodokļa ieņēmumi ir samazinājušies: par alkoholiskajiem dzērieniem (t.sk. alu) -11,5 milj. EUR, par tabakas izstrādājumiem -4,8 milj. EUR, par pārējām precēm -4,4 milj. EUR. Pārējām akcīzes precēm nodokļa ieņēmumu samazināšanos izraisījis klimatisko apstākļu ietekmes izraisītais dabasgāzes patēriņa kritums (dabasgāzes patēriņa kritums par -5,6 milj. EUR). Savukārt ieņēmumi par naftas produktiem 2020.gadā palielinājušies par 16,3 milj. EUR (skat. 3.attēlu).

Naftas produkti

Kopējais patēriņam Latvijā nodoto naftas produktu (degvielas) apjoms 2020. gadā ir 1,29 milj. tonnas, kas, salīdzinot ar 2019. gadu, ir par 105,42 tūkst. tonnām jeb 7,6% mazāk.

4.attēls

Naftas produktu realizācija, tūkst. tonnas

Kopumā 2020. gadā patēriņam nodoto naftas produktu apjoma kritumu ietekmēja ārkārtējās situācijas izsludināšana valstī un ieviestie ierobežojumi, arī iedzīvotāju pārvietošanās ierobežojumi, saistībā ar Covid-19.

Mazumtirdzniecībā (degvielas uzpildes stacijās) realizētas 930,34 tūkst. tonnas degvielas, kas ir par 3,6% mazāk kā 2019. gadā. Samazinājumu galvenokārt veido mazumtirdzniecībā realizētās dīzeļdegvielas (-3%), benzīna (-5%) un autogāzes (-11%) apjoms. Mazumtirdzniecībā 2020. gadā vislielāko degvielas apjomu ir realizējusi SIA “Neste Latvija”, SIA “Circle K Latvia” un AS “Viada Baltija”.

Lietotājiem realizētās degvielas apjoms, salīdzinot ar iepriekšējā gada 12 mēnešos realizēto apjomu, samazinājies par 17,2%. Marķētās dīzeļdegvielas realizētais apjoms krities par 16,9% attiecībā pret 2019.gada rādītāju.

Detalizētu informāciju par naftas produktu (degvielas) aprites rādītājiem, aprēķināto akcīzes nodokli sadalījumā pa degvielas veidiem, lielākos komersantus un akcīzes nodokļa likmju izmaiņas skatīt pielikumā *Degvielas aprite*.

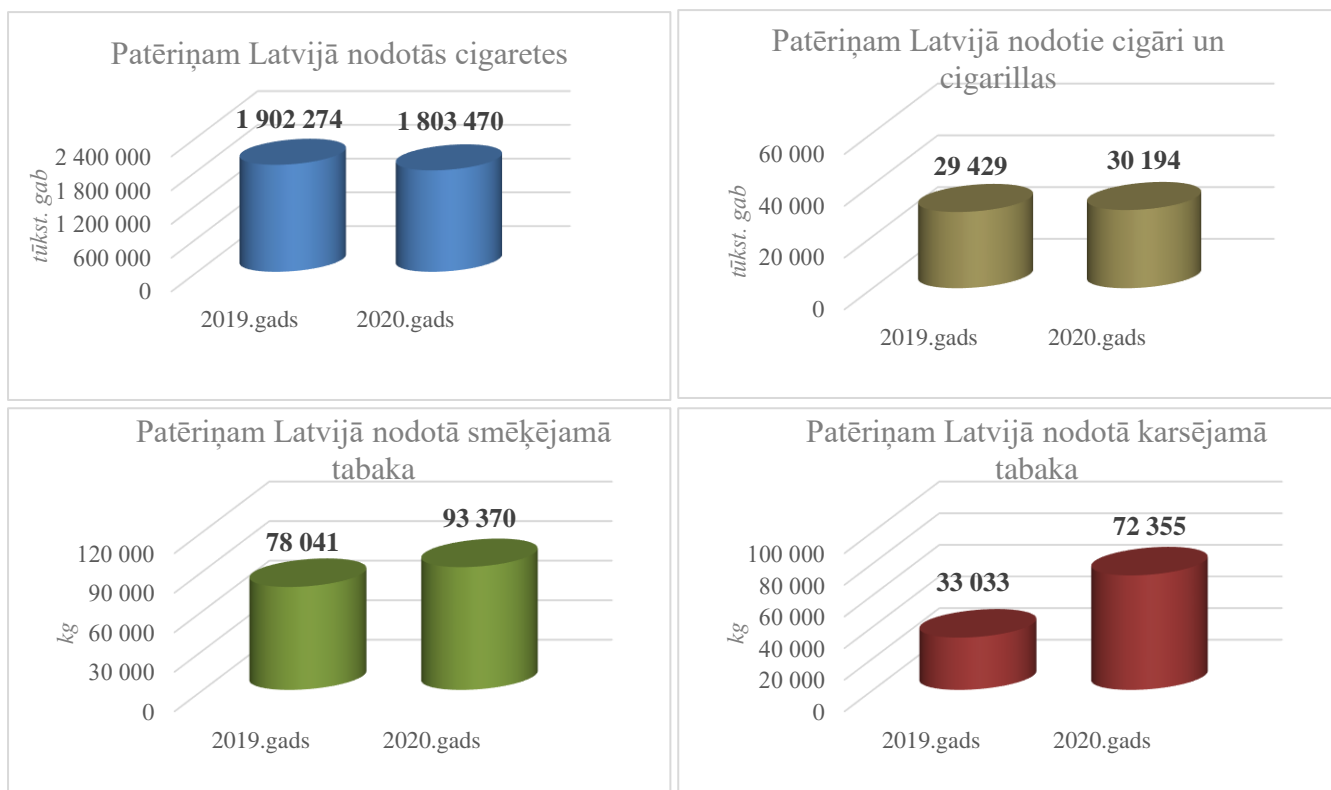
➤ **Tabakas izstrādājumi**

Vislielāko īpatsvaru no akcīzes nodokļa par tabakas izstrādājumiem veido nodoklis par cigaretēm – 2020. gadā 93 % no kopējās aprēķinātās akcīzes nodokļa summas par tabakas izstrādājumiem veido aprēķinātais akcīzes nodoklis par cigaretēm¹.

Salīdzinot ar 2019. gadu, 2020. gadā par 5 % samazinājies patēriņam Latvijā nodoto cigarešu skaits, savukārt pieaug smēķējamās tabakas un karsējamās tabakas patēriņam nodotais apjoms (skat. 5.attēlu).

Latvijas patērētāju vidū popularitāti joprojām saglabā ”WINSTON” un ”MARLBORO”, trešo pozīciju ieņem ”L&M” markas cigaretes.

¹ Pamatojoties uz Akcīzes nodokļa deklarācijās aprēķināto akcīzes nodokli

2020. gadā par 5% samazinājies patēriņam Latvijā nodotais cigarešu apjoms. Savukārt par 20% palielinājies smēķējamās tabakas apjoms un par 3% pieaudzis cigāru un cigarillu patēriņam nodotais apjoms. Apkopotais rādītājs par smēķējamās tabakas apjomu ietver gan smalki sagrieztu tabaku cigarešu uztīšanai, gan citu smēķējamo tabaku.

Jau 2018. gadā Latvijas tirgū patērētājiem tika piedāvāts jauns tabakas izstrādājums – karsējamā tabaka, šī produkta popularitāte 2020.gadā turpina strauji pieaugt. 2020. gadā patēriņam Latvijā nodotās karsējamās tabakas apjoms divkārtšojies. Patēriņam tika nodoti par 39 tūkst. kilogramu karsējamās tabakas vairāk kā 2019. gadā (skat. 5.attēlu).

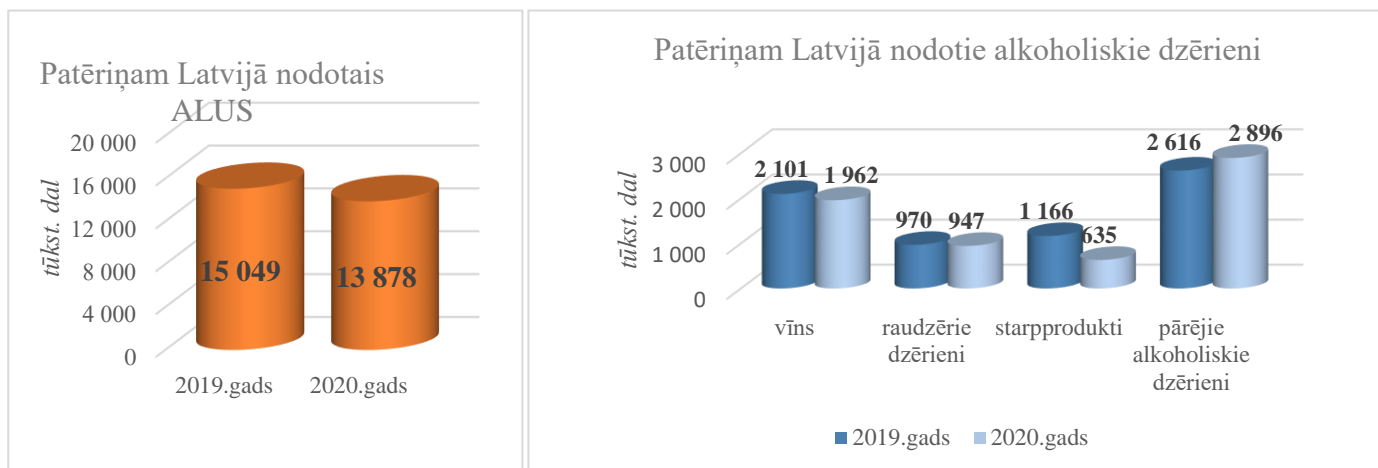
Detalizētu informāciju par tabakas izstrādājumu apriti skatīt pielikumā *Tabakas aprite*.

➤ *Alkoholiskie dzērieni un alus*

Patēriņam Latvijā nodoto alkoholisko dzērienu un alus apjoms 2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, ir samazinājies. 2020. gadā patēriņam Latvijā nodoti 6,4 milj. dekalitri alkoholisko dzērienu, kas ir par 6% mazāk kā 2019. gadā un 13,9 milj. dekalitri alus, kas ir par 8% mazāk nekā 2019. gadā (skat. 6. attēlu).

Kopējā patēriņam Latvijā nodoto alkoholisko dzērienu struktūrā 2020. gadā vislielāko daļu sastāda alus (68%), savukārt degvīna un pārējo “spirtoto” dzērienu īpatsvars kopējā alkohola patēriņa struktūrā aizņem 14%, vīns – 10%, raudzētie dzērieni – 5% un starpprodukti – 3%.

Akcīzes nodokļa ieņēmumu struktūrā būtiski augstākas nodokļa likmes dēļ pārējo alkoholisko dzērienu grupai ir dominējošā loma, nodrošinot 64% no nodokļa ieņēmumiem par alkoholiskajiem dzērieniem.

Legālā alkohola tirgus apjomi (nodots patēriņam Latvijā atbilstoši nodokļu maksātāju deklarētajai informācijai akcīzes preču aprites pārskatos) 2020. gadā, tāpat kā akcīzes nodokļa ieņēmumi, ir samazinājušies.

Patēriņam nodoto alkoholisko dzērienu apjoma samazinājums 2020. gadā saistāms ar akcīzes nodokļa diferences Latvijā un Igaunijā samazinājumu, īpaši pārējo alkoholisko dzērienu grupai (2020. gadā pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem akcīzes nodokļa likme Latvijā ir 1 642 EUR par 100 l a/a un Igaunijā – 1 881 EUR par 100 l a/a (Latvijā par 239 EUR mazāka likme). Attiecīgi 2019. gadā Latvijā likme bija par 317 EUR mazāka kā Igaunijā, savukārt 2018.gadā tā bija par 838 EUR zemāka. Samazinoties akcīzes nodokļa likmju diferencei, mainās patērētāju uzvedība un samazinās kaimiņvalstu, t.sk. Igaunijas, Somijas, Zviedrijas patērētāju interese iegādāties alkoholiskos dzērienus Latvijā, jo cenu starpība vairs nav tik būtiska. Būtisku ietekmi uz akcīzes nodokļa ieņēmumiem par alkoholiskajiem dzērieniem radīja arī Covid-19 radītie pārvietošanās ierobežojumi, kas prognozējoši samazināja Latvijas-Igaunijas pierobežas realizācijas apjomus.

Kopumā 2020. gadā Latvijā saražoti 5,1 milj. dekalitri alkoholisko dzērienu, kas ir par 8% mazāk nekā 2019. gadā. Latvijā saražotā alus apjoms 2020. gadā samazinājies par 2,5% – saražoti 7,3 milj. dekalitri alus.

2020. gada beigās Latvijā bija:

- 104 mazās alkoholisko dzērienu darītavas (licence alkoholisko dzērienu ražošanai izsniegta uz atvieglotiem nosacījumiem). 2020. gadā mazajās alkoholisko dzērienu darītavās saražoti 12,7 tūkst. dekalitri alkoholisko dzērienu (kas ir 0,002% no kopējā Latvijā saražotā alkoholisko dzērienu apjoma), no kuriem 84% dzērienu ietilpst raudzēto dzērienu grupā;
- 61 patstāvīgā mazā alus darītava, kurās saražoti 1,9 milj. dekalitri jeb 27% no visa Latvijā ražotā alus apjoma (2020. gadā kopā saražoti 7,3 milj. dekalitri alus).

Detalizētu informāciju par alkoholisko dzērienu un alus apriti skatīt pielikumā *Alkohola aprite*.

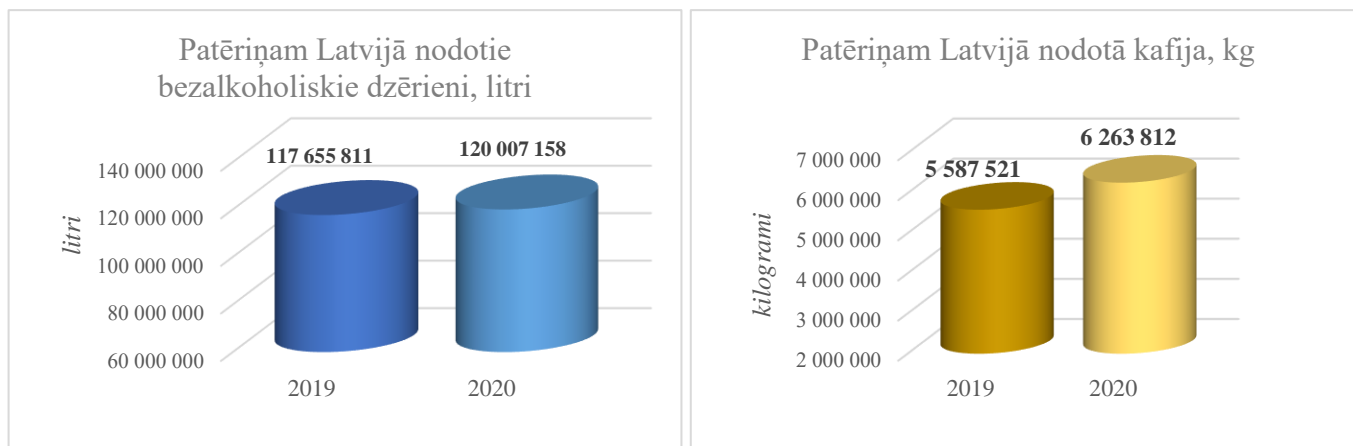
➤ **Pārējās akcīzes preces**

Latvijā akcīzes nodokli nacionālā līmenī piemēro dabasgāzei, kafijai, bezalkoholiskajiem dzērieniem un elektroniskajās cigaretēs izmantojamajam šķidrumam.

2020. gadā patēriņam Latvijā nodoti 120 milj. litri bezalkoholisko dzērienu un 6,3 milj. kilogramu kafijas.

Kafijas apjoms, par kuru aprēķināts akcīzes nodoklis un kas uzskatāms par nodotu patēriņam Latvijā, ir par 12% lielāks nekā 2019. gadā. Patēriņam nodotais *bezalkoholisko dzērienu* apjoms salīdzinājumā ar 2019. gadu ir palielinājies par 2% (skat. 7.attēlu).

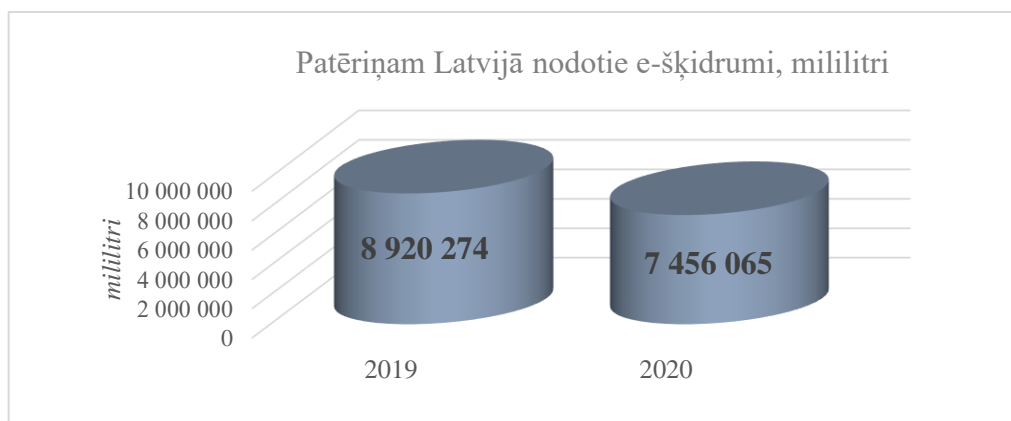
7.attēls

* Pamatojoties uz Akcīzes nodokļa deklarācijās deklarēto informāciju (neiekļaujot apjomus importa gadījumā, kas iekļauti muitas deklarācijās)

Patēriņam nodoto *elektroniskajās cigaretēs* izmantojamo šķidrumu apjoms 2020. gadā samazinājies par 16%, savukārt, aprēķinātais akcīzes nodoklis, salīdzinot ar pērnā gada datiem, palielinājies divas reizes, kas saistīts ar to, ka patēriņam tika nodoti elektroniskajās cigaretēs izmantojamie šķidrumi ar augstāku nikotīna saturu tajos. Patēriņam Latvijā nodotais apjoms 2020. gadā ir 7,5 milj. mililitri un tas ir par 1,5 milj. mililitru mazāk nekā iepriekšējā gadā (skat. 8.attēlu).

8.attēls

* Pamatojoties uz Akcīzes nodokļa deklarācijās deklarēto informāciju (neiekļaujot apjomus importa gadījumā, kas iekļauti muitas deklarācijās)

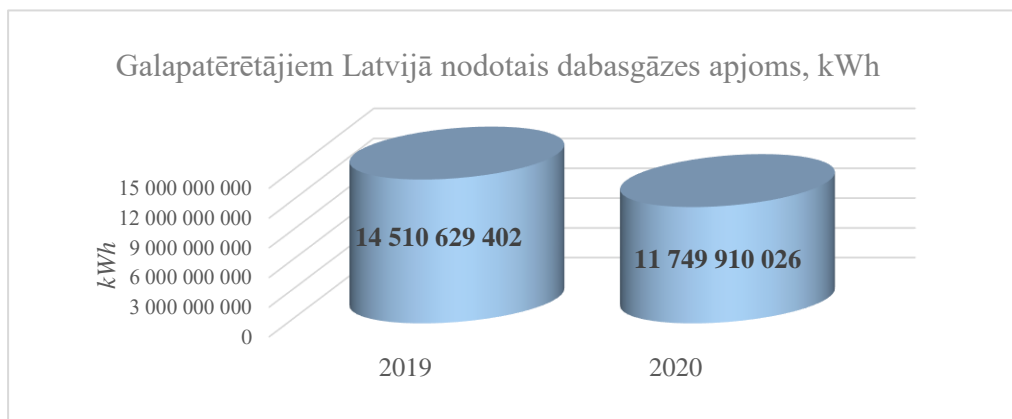
2020.gadā atbilstoši nodokļu maksātāju deklarētajiem datiem ir mainījusies e-šķidrumu patēriņa struktūra atbilstoši nikotīna saturam. Ja 2019.gadā populārākie bija e-šķidrumi ar nikotīna saturu 0,00 mg/ml (59% no kopējā patēriņa), 6,0 mg/ml (10% no kopējā patēriņa), 12,0 mg/ml (9% no kopējā patēriņa) stiprumi, tad 2020.gadā ar nikotīna saturu 20,00 mg/ml (46% no kopējā patēriņa), 12 mg/ml (10% no kopējā patēriņa), 6 mg/ml (8% no kopējā patēriņa) un 0,0 mg/ml (5% no kopējā patēriņa).

Arī elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu patēriņu ietekmēja Covid-19 radītie apstākļi –2020.gadā no februāra līdz maijam ir strauji samazinājies patēriņam nodoto e-šķidrumu apjoms. Savukārt gada beigās patēriņam nodotie apjomi strauji pieauga, īpaši tas redzams novembrī un decembrī. Tas varētu būt saistāms arī ar plānotajām akcīzes nodokļa izmaiņām e-šķidrumiem un likmes paaugstināšanu, nodokļa aprēķina principa maiņu no 2021.gada 1.janvāra.

2020.gadā gala patērētājiem nodota *dabāsgāze* 11,7 miljardu kilovatstundu (kWh) apmērā, kas ir par 2,8 miljardiem kilovatstundu (kWh) jeb par 19% mazāk nekā 2019. gadā (skat. 9. attēlu).

No minētā gala patērētājiem nodotā kopējā apjoma dabāsgāze 10 089 milj. kilovatstundu (kWh) apmērā nodota gala patērētājiem izmantošanai par kurināmo, 829 milj. kilovatstundu (kWh) apmērā – izmantošanai par kurināmo rūpnieciskai ražošanai, 6,9 milj. kilovatstundu (kWh) apmērā – izmantošanai par degvielu un 824 milj. kilovatstundu (kWh) apmērā nodots gala patērētājiem izmantošanai mērķiem, kuriem paredzētā dabāsgāze netiek aplikta ar akcīzes nodokli vai tiek atbrīvota no akcīzes nodokļa.

9.attēls

Detalizētu informāciju par neharmonizēto jeb nacionālo akcīzes preču (t.i. kafija, bezalkoholiskie dzērieni, elektroniskajās cigaretēs izmantojamie šķidrumi un dabāsgāze) apriti skatīt pielikumā *Pārējo akcīzes preču aprite*.

Sirija 67120167

Analītiskajā materiālā un pielikumos apkopota informācija no VID informācijas sistēmās iesniegtajiem pārskatiem uz datu apkopošanas brīdi. Informācija turpmākajās publikācijās var tikt precizēta.